

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

A Model for Developing Instructional Leadership of Administrators in Buddhist Scripture Schools under General Education Division in the Northeast

ประสิทธิ์ อุ่นทองกุง¹

ปรีชา คัมภีรปรณ²

ไชยา ภาวะบุตร³

สุรัตน์ ดวงชาทม⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2556 สังกัดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมกลุ่มที่ 7-11 จำนวน 134 คน ได้มาโดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) คู่มือการใช้รูปแบบ และเอกสารประกอบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถิติที่ใช้ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำทางวิชาการ , รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ

¹ หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

⁴ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

Abstract

The purposes of this research were to 1) examine the components of instructional leadership of administrators in Buddhist Scripture Schools under General Education Division in the Northeast, 2) establish a model for developing instructional leadership of administrators in Buddhist Scripture Schools under General Education Division in the Northeast, and 3) evaluate the developed model. The samples, obtained through multi-stage Random sampling technique, were 134 administrators of Buddhist Scripture Schools under General Education Division Groups 7 to 11 in the Northeast, in the academic year 2013. The research tools consisted of 1) A handbook for model application and documents containing relevant materials on instructional leadership development of administrators, and 2) questionnaires examining the components of instructional leadership. The statistical analysis involved percentage, mean, and standard deviation.

The findings were as follows:

1. The components of instructional leadership of administrators of Buddhist Scripture Schools under General Education Division in the Northeast involved five key components with 13 sub-components and 60 indicators as follows: 1) ten indicators of vision, goal and mission of learning, 2) 13 indicators of curriculum and Instruction administration, 3) 13 indicators of learning atmosphere promotion, 4) 12 indicators of personnel development, and 5) 12 indicators of learners' development.
2. The developed model comprised 1) principles, 2) objectives, 3) contents, 4) processes, and 5) measurement and evaluation.
3. The effects after the model implementation revealed that the administrators of Buddhist Scripture Schools under General Education Division in the Northeast progressed in terms of instructional leadership at a percentage of 69.28. The developed model was appropriate, as a whole, at the highest level ($\bar{X} = 4.68$).

Keywords : Instructional Leadership of Administrators, Buddhist Scripture Schools, Instructional Leadership development

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไว้ในหมวดที่ 5 แผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 4 แผนนโยบาย ศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม มาตรา 80(3) ดังนี้ พัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครู และบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้ง ปลุกฝังผู้เรียนให้มีจิตสำนึกความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนร่วม และยึดมั่นในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา 2551 : 3) รัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 49 ได้กล่าวว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษา ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่ง และการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษา โดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพ หรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐและ มาตรา 50 กล่าวว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรมการเรียนการสอนการวิจัยและการเผยแพร่ การวิจัยตามหลักวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่พลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และมาตร 81ระบุให้มีการปฏิรูปการศึกษาปฏิรูปการเรียนรู้ โดยใช้กลยุทธ์การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้

ในหมวดระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 15 ได้กำหนดให้ การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ มีการผสมผสานและการเทียบโอนผล การเรียนอยู่ระหว่างรูปแบบเดียวกันและต่างรูปแบบกันได้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2543 : 9) บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญที่มองเห็น ความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาหรือต้องมีการปรับระบบการศึกษาใหม่ เนื่องจาก สภาพการศึกษาของไทยในปัจจุบันและการจัดการศึกษาของรัฐที่ผ่านมาประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ในระดับหนึ่งทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาบางประการที่สะสมอยู่ กล่าวคือ ยังไม่สามารถ จัดได้ทั่วถึงและครอบคลุมโดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับ ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของผู้จบการศึกษา ในแต่ละระดับยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ไม่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ตามกระแสโลกาภิวัตน์ (กระทรวงศึกษาธิการ 2543 : 11) การจัดการศึกษาของสงฆ์เป็นทางเลือกหนึ่งที่มีเยาวชน กลุ่มหนึ่งให้ความสนใจ และพ่อแม่ผู้ปกครองสนับสนุนให้เลืกทางเลือกนี้ เพื่อให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียนในวัด ซึ่งการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของคณะสงฆ์ เป็นสถานศึกษาที่ปลอด อบายมุขและยาเสพติด การจัดการศึกษาประเภทนี้มุ่งหวังจะจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนของชาติที่อยู่ในวัย กำลังศึกษาแต่ขาดโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบาย และแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี และได้ระบุในการจัดการศึกษาของสงฆ์ว่า ให้รัฐสนับสนุนการจัด การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้เรียนอย่างมีคุณภาพเท่าเทียมกันกับการที่รัฐสนับสนุนการจัด การศึกษาในระบบโรงเรียนปกติของรัฐ (พระบัณฑิต ศรีชัย 2548 : 3)

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้นกำหนดให้มีการเรียนบาลี นักธรรมและความรู้ชั้นมัธยม โดยรับผู้ที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษานี้ได้แผ่ขยายออกไปยังต่างจังหวัด หลายแห่ง มีพระภิกษุสามเณรเข้าเรียนกันมากขึ้น ทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษา จึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียน ประเภทนี้ใหม่ว่า โรงเรียนบาลีวิสาขามัญศึกษาสำนักเรียนวัดโดยมติสงฆ์สังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้ออกระเบียบกระทรวง ให้โรงเรียนบาลีวิสาขามัญศึกษาสำนักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอนสมทบได้ ในชั้นตัวประโยค คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ ปีพุทธศักราช 2500 เป็นต้น และเมื่อสอบได้แล้ว ก็ยังจะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุสามเณรนิยมเรียนกันมาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปตามจังหวัดต่างๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่า การศึกษาธรรมและบาลีจะเสื่อมลงเพราะพระภิกษุสามเณรต่างมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากไปเป็นเหตุให้ต้องละทิ้ง การศึกษาธรรมและบาลีเสีย(พระบัณฑิต ศรีชัย 2548 : 6) ดังนั้น แม่กองบาลีสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม

แผนกบาลีชั้นใหม่ มีวิชาบาลี วิชาธรรมและวิชาทางโลก เรียกว่าบาลีศึกษาสามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา และได้ประกาศใช้เมื่อ พุทธศักราช 2507 พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของคณะสังฆมนตรี ว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีสามัญศึกษา สำนักเรียนวัดเสวย และกำหนดให้พระภิกษุสามเณร เรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่ แต่ปรากฏการณ์ต่อมาว่าทางวัดตั้งสำนักเรียนตามแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีใหม่นี้มีน้อย นักเรียนก็นิยมเรียนกันน้อยเพราะพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ ยังพอใจที่จะเรียน โดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่ ดังนั้นนักเรียน ในโรงเรียนดังกล่าวจึงได้พากันเข้าซื้อกัน เป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของวัด ซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ โดยสมัครสอบเทียบบ้าง เข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้าง ทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงระยะนั้นเกิดความสับสนเป็นอันมาก (สมชาย บัวเล็ก 2535 : 10)

ปัจจุบันการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีปัญหาสำคัญหลายประการ กล่าวคือ สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม ประสบกับปัญหาในด้านการพัฒนาหลักสูตรเนื้อหาวิชาไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนด้านการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาให้ครูผู้สอนดำเนินการไม่ต่อเนื่อง จำนวนคู่มือแต่ละรายวิชาไม่เพียงพอกับจำนวนครูผู้สอนด้านการวางแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดแคลนงบประมาณที่จะให้การสนับสนุนในการผลิตสื่อการเรียนการสอน บุคลากรที่ทำการสอนมักไม่ตรงกับสาขาวิชาที่ได้ศึกษามาและขาดเทคนิควิธีสอนแบบต่างๆ จึงเป็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ดังนั้นผลผลิตที่เกิดจากการบริหารวิชาการทำให้คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ที่พบเกิดจากผู้บริหารยังขาดภาวะผู้นำทางวิชาการ (สมชาย บัวเล็ก 2535 : 9) ดังนั้น การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น จะต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรม จริยธรรมมาทำหน้าที่บริหารงาน มีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการ การที่จะนำองค์การไปสู่เป้าหมายได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำ หรือภาวะผู้นำที่เหมาะสม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้อื่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การ ทั้งนี้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาได้กำหนดมาตรฐานด้านการบริหารในมาตรฐานที่ 10 ว่า ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ ตัวบ่งชี้ที่ 10.3 ระบุอย่างชัดเจนว่า ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารงานวิชาการและเป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นเครื่องยืนยันถึงการบริหารงานวิชาการให้ประสบผลสำเร็จ ส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนมีประสิทธิภาพ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 2550 : 7) และในการจัดการศึกษาการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพได้นั้น องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งคือภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งหมายถึงพฤติกรรมกระทำ ท่าทีที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงความสามารถในการบริหารกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาและส่งเสริมวิชาการให้ได้ผลดียิ่งขึ้น พฤติกรรมดังกล่าวของผู้บริหารสถานศึกษา จะก่อให้เกิดสภาพที่เอื้อต่อการทำงานของครู ช่วยทำให้คุณภาพการสอนของครูดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนในที่สุดผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการใช้พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการหรือภาวะผู้นำทางวิชาการของตน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพนักเรียนให้สูงขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา (ไคศิษฐ์ เพลรินทร์ 2552 : 46)

การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ผ่านมามีปัญหาในการจัดการบริหาร อาทิ ยังไม่มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่ชัดเจนตามระบบ หรือเป็นไปตามระบบโรงเรียนที่ดี ส่วนใหญ่จัดตามอัธยาศัยขาดความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น บุคลากร อาคารสถานที่ อุปกรณ์ การเรียนการสอนและอื่นๆ กรมการศาสนา

จึงเห็นความจำเป็นต้องทำการศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้สามารถตอบสนองนโยบายของรัฐและคณะสงฆ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2537 : 4) ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบปัญหาหลายประการ อันเนื่องมาจาก มีลักษณะการบริหารงานวิชาการแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป ซึ่งเป็นผลมาจากมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรมในขณะที่มีทรัพยากรจำกัด เช่น ผู้เรียน บุคลากร ผู้สอน อาคารสถานที่ งบประมาณ อุปกรณ์การเรียนการสอน และเวลาเรียน (ปัญญา ภูภักดี 2545 : 3) และจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา (2551-2553) ของสำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า คะแนนเฉลี่ยของวิชาหลัก คือ ภาษาไทย คะแนนเฉลี่ย 36.68 คณิตศาสตร์ คะแนนเฉลี่ย 10.68 วิทยาศาสตร์ คะแนนเฉลี่ย 27.44 สังคมศึกษา คะแนนเฉลี่ย 14.48 และภาษาอังกฤษ คะแนนเฉลี่ย 43.14 มีคะแนนเฉลี่ยลดลงและต่ำกว่าระดับชาติ นอกจากนี้ ผลการทดสอบวิชาการพุทธศาสนาระดับชาติ (B-NET) มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่ามาตรฐาน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ 2555-2556) และด้านศาสนศึกษา พบว่า แผนกธรรม ผ่านร้อยละ 66.50 (สนามหลวงแผนกธรรม 2557) แผนกบาลี ผ่านร้อยละ 16.58 (สนามหลวง แผนกบาลี 2555) ผลการประเมินรอบสองของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 85 โรงเรียน รับการประเมิน ผ่านการรับรองในระดับคุณภาพ ดีมาก จำนวน 18 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ระดับดี จำนวน 28 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 61.90 ระดับพอใช้ จำนวน 2 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 4.76 และไม่ผ่านการรับรอง จำนวน 24 โรงเรียน (สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ 2555)

จากสภาพดังกล่าวข้างต้น ทำให้ตระหนักชัดว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษานั้น มีความสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการศึกษา โดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมซึ่งเป็น สถานศึกษาจัดการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษาเบื้องต้นที่ให้ความรู้และทักษะชีวิตแก่ผู้เรียน ซึ่งได้รับการปรับเปลี่ยน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หากผู้บริหาร สถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้รับการพัฒนาให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการ จะส่งผลให้การกำหนดเป้าหมาย และทิศทางในการดำเนินการจัดการศึกษานั้นชัดเจน บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร และพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้เป็นคนดี คนเก่งและมีสุข ตลอดจนนำพาความอยู่รอดในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ยกกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำ แนวคิดลักษณะภาวะผู้นำทางวิชาการและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ มาทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบ การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

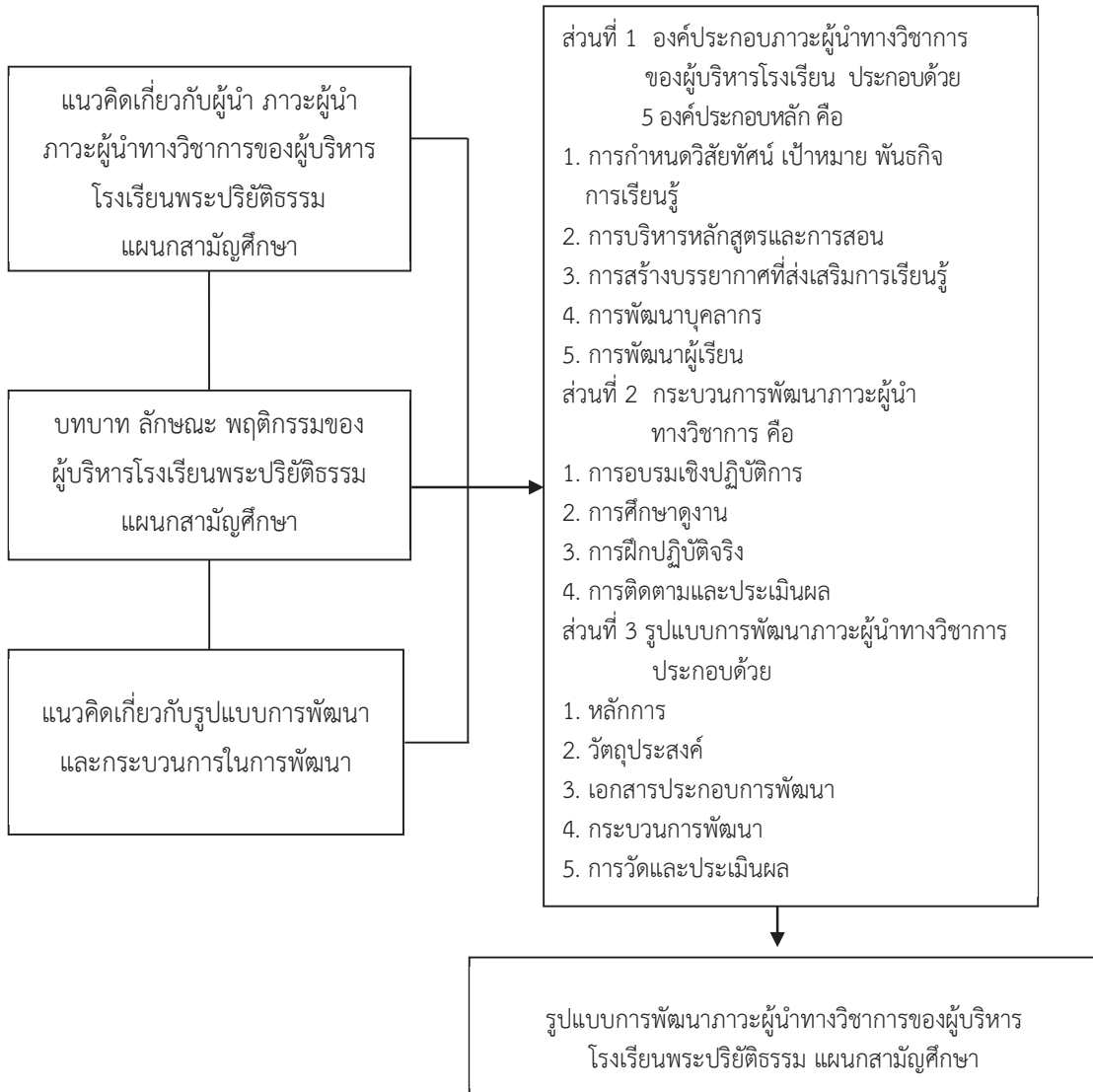
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2556 สังกัดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 7-11 จำนวนทั้งสิ้น 205 คน
ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม กลุ่มที่ 7-11 และเลือกการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi –Stage Random Sampling) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด 2553 : 43) ได้จำนวนทั้งสิ้น 134 คน

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (D) 2) แบบสอบถาม 3) คู่มือการใช้และเอกสารประกอบการพัฒนา และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ เป็นหลักสำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) มีวิธีดำเนินการวิจัย โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ 4 ขั้นตอน คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบ โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย การวิจัยระยะนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้องค์ประกอบ วิธีการพัฒนา และรายละเอียดของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร มีการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นการศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ และขั้นการศึกษาเชิงสำรวจ

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สามารถสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ในการจัดการเรียนรู้ มีการดำเนินการวิจัย 2 ขั้น ประกอบด้วย ขั้นการสร้างรูปแบบการพัฒนา และขั้นยืนยันรูปแบบการพัฒนา โดยผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นการนำรูปแบบไปทดลองใช้ และขั้นสรุปผลการใช้รูปแบบ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งนี้ พบว่า

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 5 องค์ประกอบหลัก 13 องค์ประกอบย่อย และ 60 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจการเรียนรู้ มี 10 ตัวบ่งชี้ 2) การบริหารหลักสูตรและการสอน มี 13 ตัวบ่งชี้ 3) การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ มี 13 ตัวบ่งชี้ 4) การพัฒนาบุคลากร มี 12 ตัวบ่งชี้ และ 5) การพัฒนาผู้เรียนมี 12 ตัวบ่งชี้

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เอกสารประกอบการพัฒนา 4) กระบวนการพัฒนา และ 5) การวัดและประเมินผล

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน มีความก้าวหน้าในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 69.28 รูปแบบการพัฒนา มีความเหมาะสมโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.68)

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

1. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้คือ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจการเรียนรู้ 2) การบริหารหลักสูตรและการสอน 3) การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 4) การพัฒนาบุคลากร 5) การพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน คือ คุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารโรงเรียน โดยนำเอาความรู้ ความสามารถ ความคิด เทคนิควิธีที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อกระตุ้นและนำครูให้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนจนบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด และพัฒนาวิชาชีพครูให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนต้องจัดทำและนำวัตถุประสงค์ทางวิชาการไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของทีมงาน สร้างวัฒนธรรม และบรรยากาศที่นำไปสู่การเรียนรู้ สื่อสารเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ตั้งความคาดหวังต่อผลงานสูง พัฒนาความเป็นผู้นำครู มีทัศนคติเชิงบวก

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เอกสารประกอบการพัฒนาดำเนินการพัฒนา 4) กระบวนการพัฒนา และ 5) การวัดและประเมินผล ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะรูปแบบที่ออกแบบมานี้ เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน เนื่องจากผู้วิจัยได้นำรูปแบบมาทดลองใช้ตามกระบวนการพัฒนารูปแบบ

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนและรูปแบบ มีกระบวนการพัฒนาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และเนื่องจากผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจการเรียนรู้ การบริหารหลักสูตรและการสอน การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาผู้เรียน รวมถึงผู้บริหารได้นำความรู้ที่ได้จากการฝึกปฏิบัติ การไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดแนวคิดเป้าหมายที่ชัดเจนส่งผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจการเรียนรู้ การบริหารหลักสูตรและการสอน การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาผู้เรียน ที่เหมาะสมกับความเป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เอกสารประกอบการพัฒนา 4) กระบวนการพัฒนา 5) การวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมกับความเป็นผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดังนั้น ควรจัดให้มีการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาแต่ละด้านให้แก่ผู้บริหารโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนได้มีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในระดับที่สูงขึ้น

1.3 จากผลการวิจัยที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีความเหมาะสม และมีประสิทธิผลทำให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการใช้รูปแบบการพัฒนานี้ เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรดำเนินการวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในภูมิภาคอื่น ๆ

2.2 ควรศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในโรงเรียนระดับอื่นๆ หรือในระดับมหาวิทยาลัย

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2.4 ควรศึกษาภาวะผู้นำด้านอื่น ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คัมภีร์ปรกรณ์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยา ภาวะบุตร กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.สุรัตน์ ดวงชาทม กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ดูแลให้คำปรึกษา แนะนำช่วยเหลือในการตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ตั้งแต่ต้นจนเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิจิตรา วงศ์อนุสิทธิ์ ที่ได้คำแนะนำในการเขียนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และขอขอบพระคุณ อาจารย์ผู้สอนทุกท่าน ที่ได้เมตตาประสิทธิประสาทความรู้ และช่วยเหลือด้วยดี มาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่งไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม ขอขอบคุณผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาทุกท่าน และขอขอบคุณนักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา รุ่นที่ 5 ที่เป็นกำลังใจ ด้วยดีมาตลอด

ขอขอบคุณ คุณครูนาตติยา อุ๋นหนองกุง และครอบครัว ที่เป็นแรงบันดาลใจ ในการวิจัยครั้งนี้ ประโยชน์และคุณค่าจากวิทยานิพนธ์ ขอมอบบูชาพระคุณแด่บุพการี รตท. จันทร์ - คุณแม่พวง อุ๋นหนองกุง ผู้ล่วงลับ ตลอดจนบูรพาจารย์ที่มีส่วนสำคัญยิ่งที่ให้การศึกษให้แก่ผู้วิจัยจนประสบผลสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้ และบรรลุตามความประสงค์ที่ตั้งใจไว้ทุกประการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. แนวทางการนิเทศช่วยเหลือโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ, 2543.
- โกศิษฐ์ เปลรินทร์. การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2552.
- ปัญญา ภูักกิตติ. การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.
- พระบัณฑิต ศรีชัย. แนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2548.
- สมชาย บัวเล็ก. “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา,” วารสารการศึกษาแห่งชาติ. 3(สิงหาคม 2535) : 8-9.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการศึกษาไทย ปี 2534 – 2535. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2537.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. การนำองค์การและเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2553.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กฎหมายและระเบียบที่ใช้ในการปฏิบัติราชการ. กรุงเทพฯ : กองพุทธศาสนศึกษา, 2546.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. มาตรฐาน ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณา เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน รอบที่ 2 (พ.ศ.2549-2552). กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2550.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (ร่าง) แนวทางการดำเนินงานโครงการวิจัย และพัฒนาการส่งเสริม นวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากร ทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. กรุงเทพฯ : สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551.